

Tomislav Boršo i koprivnička humoristično-satirična scena

Skica za portret

MIHAELA CIK

1. Uvod

Iako su brojni karikaturisti iza sebe ostavili iznimno velik broj karikatura, kojima su putem različitih medija doprili do isto tako velikog broja ljudi, nerijetko se događa da o njima u literaturi postoji tek minimalna količina podataka. Takav je slučaj i s koprivničkim karikaturistom Tomislavom Boršom. Ovaj je rad doprinos poznavanju njegovog opusa, prvenstveno na području karikature, i pokušaj stvaranja osnovnih smjernica za eventualna buduća istraživanja. Područje istraživanja usmjerilo se na rad s izvornom građom, odnosno koprivničkim tiskovinama u kojima nalazimo Boršine karikature. Pritom se pokušava ponuditi presjek kroz stvaralaštvo i prikazati specifičnosti opusa, kako na formalnoj, tako i tematskoj razini.¹

Osim na upoznavanje s karikaturama Tomislava Borše, rad se paralelno usmjerava i na koprivničku humoristično-satiričnu scenu u razdoblju od 1960-ih do početka 2000-ih godina. Nju prije svega obilježava rad humorista, satiričara i karikaturista okupljenih oko lista *Koprivice* i *Feferon*, ali i oko tjednika *Glas Podravine* i lista *Podravka*. Pojedini akteri ostvarili su i posebne suradnje, a ovdje se, s ciljem ukazivanja na živost scene u drugoj polovici 20. stoljeća, upućuje na neke od njih.

¹ Zahvaljujem Božici Anić iz knjižnice Muzeja grada Koprivnice na susretljivosti prilikom rada s publikacijama, akademiku Dragutinu Feletaru na ustupljenoj građi i podatcima, a posebno dr. sc. Frani Dulibiću na savjetima prilikom dovršavanja rada.

2. Tomislav Boršo

Tomislav Boršo rođen je 8. veljače 1934. godine u Virovitici, a veći je dio života proveo u Koprivnici gdje je i umro 2007. godine. Studirao je na Tehničkom fakultetu u Zagrebu i Pedagoškoj akademiji u Čakovcu te radio u projektnim biroima u Virovitici i Koprivnici te u Zavodu za ispitivanje materijala Arhitektonsko-gradevinsko-geodetskog fakulteta u Zagrebu. U Koprivnici je živio od 1959. godine te se najprije zaposlio u prosvjeti pri čemu se ističe njegova uloga prilikom osnivanja frizerskog odjela u Školi za učenike u privredi. Odsredine 1970-ih do 1990-ih godina bio je zaposlen kao novinar i tehnički urednik *Glasa Podravine*, a radio je i grafička oblikovanja za *Podravski zbornik* i knjige iz *Biblioteke Podravskog zbornika*. Tijekom cijeloga života bavio se različitim oblicima vizualnog izražavanja, poput slikarstva, fotografije i kazališne scenografije, a najviše je ostao zapažen po karikaturama.²

Upovijesti koprivničkog tiska zapamćen je kao jedan od glavnih urednika humorističnih listova *Koprivice* i *Feferon* u kojima je i objavljivao svoje karikature. Osim u *Glasi Podravine*, *Koprivicama* i *Feferonu*, uz koje je bio čvrsto poslovno vezan, karikature je objavljivao i u koprivničkom listu *Podravka*, ali i u *Virovitičkom listu*, *Bi-*

² D. Fe. [FELETAR, Dragutin]: *Boršo, Tomislav. Hrvatski biografski leksikon 2* (ur. Aleksandar Stipčević), Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1989., 171–172.; D. B. [BODINOVAC, Duško]: *In memoriam Tomislav Tom Boršo. // Glas Podravine* LXII, 36 (14. 9. 2007.), 10.

Sl. 1. Naslovnica *Bajkača* [LOBOREC, Božena; BORŠO, Tomislav: *Bajkači*. Koprivnica: Centar za kulturu, Muzej grada Koprivnice, 1984.]

*logorskom planinaru, Narodnoj armiji, Poletu, Večernjem listu, Vjesniku...*³ Boršo je smatrao da je karikaturi prvenstveno mjesto u novinama, da tu ima svoj pravi smisao, svoje opravdanje⁴ i tek je povremeno izlagao na skupnim izložbama.

Iako se crtanjem bavio već u osnovnoj i srednjoj školi, tek se nakon dolaska na fakultet u Zagreb ozbiljnije počeo baviti karikaturnom. U razgovoru s Mladenom Pavkovićem posebno je istaknuo oduševljenje radovima Ota Reisingera, a zanimljivo je da je Boršo, upravo kao i Reisinger i mnogi drugi karikaturisti, studirao arhitekturu. Također, spominje i svoj veliki interes za Maurovićeve stripove pa i njega, uz Reisingera, možemo smatrati svojevrsnim poticajem za Boršino kretanje u smjeru karikature.⁵ Sam je o svom odabiru rekao: *Karikatura mi je bila nekako najprihvatljiviji oblik za iskazivanje onoga što mi je smiješno ili za ukazivanje na negativnosti.*⁶

3. Koprivnički tisak i druge publikacije s Boršinih karikaturama

Mislim da je humor u Koprivnici uvijek nai-

3 FELETAR, Dragutin: *Nav. dj.*, 171–172.

4 PAVKOVIĆ, M. [Mladen]: *Tomove godine s karikaturnom*. // *Feferon XXI*, 68 (26. 7. 1984.), 8.

5 Isto.

6 Isto.

– Šefe, neki građani došli su da nam čestitaju Novu godinu!

(Tomislav BORŠO)

Sl. 2. Karikatura *Šefe, neki građani...* [Feferon, XIV, 47 (28. 12. 1977.), 4.]

*lazio na plodno tlo, jer da nije tako ne bi se ni Feferon mogao razviti,*⁷ rekao je Tomislav Boršo u razgovoru za članak o njegovom radu na području karikature. Svakako je bio u pravu jer su se, osim *Feferona*, u Koprivnici izdavali brojni humoristični i satirični listovi. Neki od njih su: *Koprivnički klopotec*, *Izborni paprenjak*, *Šaljivi zbornik*, *Metla*, *Trič Trač*, *Koprivnički Kerempuh* i *Rešeto*. Iako su mnogi od njih izlazili vrlo kratko ili je njihova pojava bila usko vezana uz neku prigodu, ostali su zabilježeni kao svjedoci kontinuiteta humora u izdavaštvu koprivničke Podravine.⁸ Proučavanje ovih listova i tekstova i karikatura koje su u njima objavljivane također bi bio zanimljiv poduhvat, no ovdje ćemo se držati na koprivničkim tiskovinama u kojima je svoje karikature objavljivao Tomislav Boršo.

Kronološki je prvi *Glas Podravine* koji, uz kratkotrajnu izmjenu naziva u *Koprivnički tjednik*, izlazi od 21. veljače 1950. godine do danas. To je tjednik koji pokriva najrazličitije vijesti iz Podravine i Prigorja, a obično su se na zadnjoj stranici nalazile karikature.⁹ Boršo je u *Glasi Podravine* radio kao novinar, fotograf i tehnički urednik dok se njegove karikature mogu pronaći još i nakon umirovljenja, u brojevima s početka 2000-ih godina.¹⁰ Boršo je najviše svojih karikatura vjerojatno objavio upravo u *Glasi Podravine*. Osim njega, svoje karikature tu su objavljivali i drugi karikaturisti, poput Ivana

7 Isto.

8 Listovi su navedeni kronološkim redom, a moguće ih je, uz druge navedene listove, pogledati na internetskim stranicama portala *Koprivnička kulturna baština*.

9 FELETAR, Dragutin: *Četrdeset godina (poslijeratnog) informiranja u Koprivnici: Aktivisti narodne fronte i KPJ pokreću novine*. // *Glas Podravine XL*, 36 (20. 9. 1985.), 4.

10 D.B. [BODINOVAC, Duško]: *Nav. dj.*, 10.

Haramije Hansa, Mladena Bašića i Marija Sačera, a satirične tekstove, pod pseudonimom Ivan Husni, koprivnička književnica Božena Loborec. U izdanju *Glasa Podravine* povremeno su izlazili šaljivi listovi poput *Koprivničkog Kerempuha*, a od 1964. godine *Koprivice*. Zanimljive zbog svog imena kojim se aludira i na Koprivnicu i na peckavost, *Koprivice* su izlazile povremeno do 1967. godine.¹¹ Prvi broj u kojem su se, među ostalima, predstavili humorist Pajo Kanižaj i karikaturist Zlatko Bastašić, nije došao do čitatelja jer su neki tekstovi zasmetali političarima.¹² Boršo se ponekad navodi kao jedan od pokretača *Koprivica*, a bilješku o uredništvu nalazimo tek u četvrtom broju lista te je tamo i naveden kao urednik uz Antuna Mijatovića i odgovornog urednika Vladimira Kuzela. Ukupno je izdano 17 brojeva te treba napomenuti da su se od desetog do trinaestog broja *Koprivice* distribuirale i putem *Virovitičkog lista* čime su u to vrijeme postigle najveću nakladu. Najpoznatiji karikaturist koji je objavljivao u *Koprivicama* bio je Ico Voljevica, a značajan broj karikatura nije potpisan punim imenom ili je nepotpisan. Tako i prve potpise Tomislava Borše u podnožju karikatura pronalazimo tek od petnaestog broja *Koprivica* dok mu neke od karikatura možemo pripisati zahvaljujući vrlo sličnim verzijama koje je potpisane objavio u drugim publikacijama ili na temelju formalnih karakteristika i prepoznatljivih obilježja.

List *Podravka* izlazi od 28. studenoga 1962. godine do danas kao glasilo namijenjeno prvenstveno onima koje zanimaju novosti vezane uz koprivničku kompaniju *Podravka*.¹³ Osim informacija vezanih uz poslovanje *Podravke*, u listu se mogu naći i vijesti iz društvenog, sportskog ili kulturnog života Koprivnice pa je potencijalno zanimljiv i široj čitateljskoj publici. Tu su objavljivane i karikature, najviše one koprivničkog karikaturista Ivana Haramije Hansa. Kao prilog listu *Podravka* od 1. travnja 1964. do 1. travnja 1992. godine izlazio je humoriističko-satirični list *Feferon*. List su tijekom 20

Sl. 3. Karikatura *Stegnut pojas* [*Glas Podravine*, XLIV, 14 (14. 4. 1989.), 12.]

godina izlaženja uređivali Jovo Rojčević i Ivo Čičin-Mašansker, novinari koji su radili i kao urednici *Glasa Podravine* te poznati karikaturist Ivan Haramija Hans.¹⁴ Boršo je u *Feferonu* radio kao tehnički urednik sve dok nije prešao na istu poziciju u *Glasi Podravine*. Za koncept lista su zaslužni i neki drugi suradnici *Glasa Podravine*, ali i *Koprivica*, poput Antuna Mijatovića i Vladimira Kostjuka.¹⁵ Osim Borše, u *Feferonu* su karikature objavljivali i najpoznatiji karikaturisti među kojima se ističu Ico Voljevica, Oto Reisinger i Srećko Puntarić, a često su se donosile i karikature autora iz inozemstva pa značaj *Feferona* prelazi lokalne granice.

U sklopu lista *Podravka* od 24. siječnja 2011. godine (1954. broj) postojala je jedna stranica kojom se *Feferon* „vratio“ s namjerom da, prema riječima glavnog urednika, *barem nakratko izmami osmijeh na lica Podravkaša*.¹⁶ Na *Feferonovoj* su se stranici, uz prepoznatljiv logo nalazili vicevi i karikature, s tim da od 2013. broja više nema karikatura, a od 16. lipnja 2015. godine (2018. broj) više nema ni *Feferonove* stra-

11 Digitalizirani brojevi *Koprivica* dostupni su na portalu *Koprivnička kulturna baština*.

12 *Opečeni Koprivicama*. // *Glas Podravine* i Prigorja L, 49 (8. 12. 1995.), 26.

13 D. F. [FELETAR, Dragutin]: *Uz jedan jubilej: 500 brojeva „Podravke“*. // *Glas Podravine* XXXIV, 21 (3. 8. 1979.), 4.

14 *Dvadeset pet godina poslijeratne štampe i lokalnog radija u Koprivnici*. // *Glas Podravine* XXV, 44 (30. 10. 1970.), 7.

15 ČIČIN-MAŠANSKER, Ivica: *Nešto kao „feferonski“ ubodnik*. // *Glas Podravine* XXXII, 1 (1. 1. 1977.), 14.

16 FABIJANEC, Boris: *Uvodnik*. // *Podravka* L, 1954 (21. 1. 2011.), 3.

Karikatura: Tomislav BORŠO

Sl. 4. Karikatura *Puž i golubica* [Glas Podravine, XLVII, 32 (14. 8. 1992.), 12.]

nice.¹⁷ Nestajanje karikatura iz danas još postojećih listova *Glas Podravine* i *Podravka* može se objasniti činjenicom da karikaturisti koji su bili sudionici humoristično-satirične scene prestaju raditi ili umiru, a ne nasljeđuju ih nove generacije.

3.1. Bajkači

U Koprivnici je 1984. godine u *Biblioteci Podravskog zbornika* izašla knjiga *Bajkači* Božene Loborec i Tomislava Borše. Autorica satiričnih tekstova u *Bajkačima*, Božena Loborec cijeli je život bila vezana uz Koprivnicu pa se i mnogi zapisi bave upravo kritikom nekih ondašnjih gradskih pojava. Sama je o knjizi rekla da je *dosta zabašurena jer dirati u lokalne veličine nije ni danas preporučljivo, a kamoli onda te ističe da je za pisanje takvih tekstova trebalo hrabrosti*.¹⁸ Zanimljivo je da je Boženi Loborec nakon izdavanje ove knjige ponuđeno da piše satirične kolumne za *Glas Podravine*, a ona ih je odlučila pisati pod pseudonimom Ivan Husni. Kako je kolumna uglavnom bila objavljivanja na zadnjim stranicama lista, ponekad se dogodilo da uz nju stoji karikatura Tomislava Borše. Što se tiče Boršinih

17 Od 1533. broja *Podravka* je dostupna i na internetskoj stranici <http://www.podravka.hr/kompanija/mediji/list-podravka/>.

18 D. M. [MADARIĆ, Damir]: *Razgovor s koprivničkom književnicom Boženom Loborec*. // *Glas Podravine* i Prigorja L, 1 (6. 1. 1995.), 9.

Sl. 5. Tomislav Boršo, Autoportret [BORŠO, Tomislav; FELETAR Dragutin: *Svakodnevne karikature*. Koprivnica: Nakladna kuća Dr. Feletar, 2000.]

karikatura u *Bajkačima*, važno je napomenuti da su neke od njih verzije već prije objavljenih karikatura. Najviše ih je ranije objavljeno u *Koprivicama*, i to često bez potpisa, pa nam *Bajkači* mogu poslužiti kao potvrda autorstva. Za neke karikature ipak možemo pretpostaviti da su nastale upravo prigodno uz tekstove jer prate njihov sadržaj. Da Boršine karikature u knjizi nisu samo puka nadopuna tekstovima, svjedoči činjenica da je njegovo ime stavljeno na naslovnicu i da se ravnopravno navodi kao autor. Dodatna je potvrda Boršino sudjelovanje s *Bajkačima* na festivalima humora u Knokke-Heistu u Belgiji i Amstelveenu u Nizozemskoj.¹⁹

Mnoge od karikatura iz *Bajkača* donose se i u knjižici *Svakodnevne karikature* izdanoj 2000. godine, povodom 65 godina života Tomislava Borše i 35 godina bavljenja karikaturom. Nažalost, uz osamdesetak karikatura koje su tamo skupljene nije naznačeno gdje su prvotno bile objavljene, no mogu nam biti od koristi za proučavanje karakteristika na formalnoj i tematskoj razini.

4. Obilježja karikatura Tomislava Borše

U Boršinom opusu pronalazimo, kako karikature s riječima, tako i one bez riječi, što ne utječe previše na njihovo vrednovanje. Kari-

19 I. H. [HARAMIJA, Ivan]: „*Bajkači*“ u Belgiji i Nizozemskoj. // *Glas Podravine* XL, 35 (13. 9. 1985.), 6.

? Što kažete o likovnim manifestacijama?
(pitali smo našeg karikaturistu Tomislava Boršu)

— Čini mi se da je prošla bila bolja...
— Iznobna?
— Ne, nego pljačka!

Sl. 6. Karikatura Što kažete... [Glas Podravine, XXXI, 9 (27. veljače 1976.), 5.]

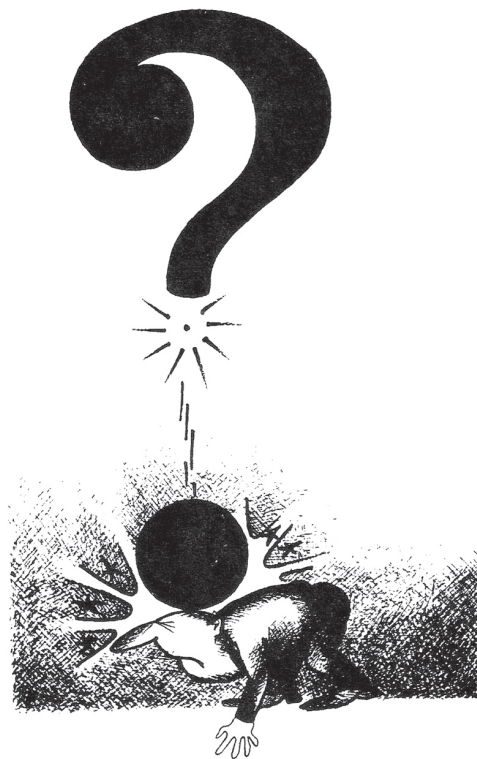
kature bez riječi mogu zahtijevati više angažmana publike u vidu samostalnog učitavanja značenja, dok je kod karikatura s riječima upravo tekst ključan element za razumijevanje.²⁰ Tekst se u Borišnim karikaturama obično javlja ispod crteža, a ponekad se koriste i oblaci ili se riječi slobodno raspoređuju uz crtež.

Sve karikature do kojih se došlo tijekom istraživanja za potrebe ovog rada su crno-bijele ili eventualno s pozadinom u boji. Odlikuju se jednostavnošću prikaza što se najbolje uočava u jasnim obrisnim linijama i svodenjem motiva na ključne pojedinosti. Pozadina je često tek naznačena, a u pojedinim karikaturama i potpuno reducirana tako da u prvi plan dolaze likovi. Ponekad se kao dio pozadine javljaju veće geometrizirane plohe šrafirane crnom bojom. Likovi su uglavnom tipizirani, a kao njihova karakteristika ističu se veliki nosovi. Svakako treba spomenuti da se u portretnim karikaturama stvarnih osoba Boršo zadržava na njihovom vjernom prikazu i ne koristi standardni jezik iskrivljavanja prirodnih obilježja.²¹ Uz velike nosove, kao jedna od specifičnosti Borišnih karikatura ističe se korištenje interpunkcijskih znakova. Najčešće su to upitnici iznad glava prikazanih likova, no postoje i primjeri karikatura u kojima uskličnici, upitnici ili navodnici čine glavni izražajni element.

Iako rijetko, u svojim karikaturama Boršo se služio tehnikom kolažiranja fotografije i karikaturnog crteža što je usporedivo s fotografijama, koje je inače radio, a nailazimo i na primjere gdje se na tragu stripa nekoliko kari-

20 DULIBIĆ, Frano: *Povijest karikature u Hrvatskoj do 1940. godine*. Zagreb: Leykam International, 2009., 35–36.

21 DULIBIĆ, Frano: *Nav. dj.*, 9.

Sl. 7. Karikatura *Upitnik* [LOBOREC, Božena; BORŠO, Tomislav: *Bajkači*. Koprivnica: Centar za kulturu, Muzej grada Koprivnice, 1984., 40.]

katura spaja u niz. O eventualnim uzorima na području izraza zasad je teško govoriti, no valja napomenuti da je Boršo bio vrlo dobro upućen u zbivanja u svijetu karikature. Određene sličnosti s karikaturama ostalih karikaturista s koprivničkog područja uočavaju se više na tematskoj i motivskoj nego formalnoj razini.

5. Društveni kontekst i teme situacijskih karikatura

Za razumijevanje karikatura potrebno je poznavati društveni kontekst u kojem one nastaju. Tijekom desetljeća Borišnog bavljenja karikaturom dogodila se promjena političkog sustava koja je neupitno utjecala na teme karikatura. U vrijeme socijalizma Borišine su dosjetke u karikaturama čvrsto vezane uz ondašnju politiku, sustav upravljanja, organizaciju rada i ostale specifične jugoslavenske fenomene. Boršo na društvene probleme upozorava karikaturama koje su duhovite, no ne izazivaju salve smijeha nego potiču na razmišljanje, pa ga možemo nazvati britkim kritičarem. Njegova je kritička oštrica najčešće usmjerena prema nesposobnim i častohlepnim činovnicima, političarima i oso-

bama na rukovodećim pozicijama dok se solidarizira s „običnim“ ljudima i radnicima.²² No, budući da su likovi tipizirani i neprepoznatljivi, te karikature ipak nisu eksplicitno političke pa ih možemo smjestiti na granicu između društveno angažirane i karikature svakodnevice.²³

Mnoge se od Boršinih karikatura, osobito one objavljivane u *Glasi Podravine*, izravno referiraju na aktualne događaje u Koprivnici ili širem podravskom i prigorskom području. S obzirom da su se karikature nalazile na zadnjim stranicama, čitatelj je već bio upućen u vijesti na koje se Boršo poziva i koje na duhovit način modificira pa je njihov učinak tada zasigurno mogao biti veći nego što je danas. U tom smislu također valja naglasiti da uz vremenski kontekst, u obzir treba uzeti i specifičnosti sredine u kojoj karikature nastaju, odnosno u kojoj govore.

U razdoblju 1990-ih godina Boršo crta niz karikatura (anti)ratno tematike snažnim porukama upozoravajući na razaranja i potrebu za konačnim dolaskom mira. Među njima se nalazi i nekoliko karikatura bez riječi koje se ne odlikuju toliko duhovitošću koliko upečatljivošću. S druge strane, neke su od karikatura nastale prigodno, primjerice uz Novu godinu, a često su povezane s temama iz života „običnog“ čovjeka. Od ostalih tema treba istaknuti propitivanje položaja kulture pri čemu nije nevažno da je Boršo kao novinar *Glasa Podravine* najčešće pisao upravo o kulturi.

6. Zaključak

Tomislav Boršo svojim je karikaturama obilježio koprivničku humoristično-satiričnu scenu, a ovim se člankom ukazuje na glavne odrednice njegova djelovanja. Odabrani primjeri karikatura pokazuju neka od temeljnih obilježja i specifičnosti njegovog opusa, no s obzirom na veliku količinu građe, izbor karikatura bi svakako mogao izgledati i drugačije. Nastavak istraživanja otvorio bi mogućnost detaljnijeg određenja, kontekstualizacije i valorizacije Boršinih opusa, a time i odabira reprezentativnih karikatura. Rad Tomislava Borše nužno je promatrati u kontekstu vremena i prostora na kojem radi, a u ovom je slučaju ključna Boršina radna

sredina. Tako se uvidom u povijest koprivničkih tiskovina uočava da se iste osobe javljaju kao urednici ili suradnici u više novina ili listova, što nam omogućava da govorimo o koherentnoj koprivničkoj humoristično-satiričnoj sceni. Jedan od oblika autorskih suradnji prikazan je na primjeru knjige *Bajkači*, a detaljnije proučavanje takvih i sličnih međusobnih utjecaja zasigurno bi donijelo zanimljive rezultate. U svakom slučaju, pokazuje se da koprivnička humoristično-satirična scena predstavlja specifičan fenomen koji zahtijeva daljnja istraživanja.

Literatura:

- D.B. [BODINOVAC, Duško]: *In memoriam Tomislav Tom Boršo*. // Glas Podravine LXII, 36 (14. 9. 2007.), 10.
- BORŠO, Tomislav; FELETAR, Dragutin: *Svakodnevnice karikature*. Koprivnica: Nakladna kuća Dr. Feletar, 2000.
- ČIČIN-MAŠKANŠER, Ivica: *Nešto kao „feferonski“ ubodnik*. // Glas Podravine XXXII, 1 (1. 1. 1977.), 14.
- DULIBIĆ, Frano: *Povijest karikature u Hrvatskoj do 1940. godine*. Zagreb: Leykam International, 2009.
- FABLIJANEC, Boris: *Uvodnik*. // Podravka L, 1954 (21. 1. 2011.), 3.
- D. F. [FELETAR, Dragutin]: *Uz jedan jubilej: 500 brojeva „Podravke“*. // Glas Podravine XXXIV, 21 (3. 8. 1979.), 4.
- FELETAR, Dragutin: *Četrdeset godina (poslijeratnog) informiranja u Koprivnici: Aktivisti narodne fronte i KPJ pokreću novine*. // Glas Podravine XL, 36 (20. 9. 1985.), 4.
- D. Fe. [FELETAR, Dragutin]: *Boršo, Tomislav*. Hrvatski biografski leksikon 2 (ur. Aleksandar Stipčević), Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1989., 171–172.
- I. H. [HARAMIJA, Ivan]: *„Bajkači“ u Belgiji i Nizozemskoj*. // Glas Podravine XL, 35 (13. 9. 1985.), 6.
- LOBOREC, Božena; BORŠO, Tomislav: *Bajkači*. Koprivnica: Centar za kulturu, Muzej grada Koprivnice, 1984.
- D. M. [MAĐARIĆ, Damir]: *Razgovor s koprivničkom književnicom Boženom Loborec*. // Glas Podravine i Prigorja L, 1 (6. 1. 1995.), 9.
- PAVKOVIĆ, M. [Mladen]: *Tomove godine s karikaturom*. // Feferon XXI, 68 (26. 7. 1984.), 8.
- *Dvadeset pet godina poslijeratne štampe i lokalnog radija u Koprivnici*. // Glas Podravine XXV, 44 (30. 10. 1970.), 7.
- *Opečeni Koprivicama*. // Glas Podravine i Prigorja L, 49 (8. 12. 1995.), 26.
- Portal *Koprivnička kulturna baština*. Dostupno na: <http://kkb.arhivx.net/> (19. 5. 2016.)
- Brojevi časopisa *Podravka*. Dostupno na <http://www.podravka.hr/kompanija/mediji/list-podravka/> (15. 5. 2016.)

22 D.B. [BODINOVAC, Duško]: *Nav. dj.*, 10.

23 DULIBIĆ, Frano: *Nav. dj.*, 14–15.